

DOI: 10.21005/pif.2016.26.D-08

CHARAKTER KRAJOBRAZU WIEJSKIEGO W POWIECIE KŁODZKIM – JAK KSZTAŁTOWAĆ PRZESTRZEŃ GOSPODARSTW AGROTURY- STYCZNYCH?

THE COUNTRYSIDE CHARACTER IN KŁODZKO DISTRICT – HOW CREATE AGROTOURISM SPACE?

Maria Ostrowska-Dudys
mgr inż. architektury krajobrazu

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
Wydział Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji
Instytut Budownictwa

STRESZCZENIE

Po drugiej wojnie światowej tereny powiatu kłodzkiego wyludniały się. Ponowne słabe osadnictwo spowodowało, że tereny podgórskie stały się atrakcyjniejsze, zbliżone do naturalnych.

Autorka rozpoznała charakter przestrzeni wiejskiej. Pozwoliło to określić kierunek kształtowania przestrzeni gospodarstw agroturystycznych. Wskazanie tych aspektów i ich występowanie w krajobrazie wiejskim ma na celu wprowadzenie kryteriów, których spełnienie może się przyczynić do zachowania charakteru krajobrazu kulturowego i przyrodniczego terenów podgórskich ziemi kłodzkiej.

Słowa kluczowe: gospodarstwo agroturystyczne, krajobraz, przestrzeń wiejska.

ABSTRACT

After World War II in areas the district kłodzki of depopulated. This resulted in secondary succession on abandoned land previously used for agriculture. Re-colonization didn't to recover all of the land, but due to the foothill areas become more attractive, close to natural.

The author diagnosis are backed by some of the rural nature of the area. This will determine the direction of development of the tourist farms, which are numerous in the study area.

Key words: agrotourism farm, countryside, landscape.

1. WSTĘP

Jednym z wyróżniających się obszarów geograficznych Dolnego Śląska są Sudety i Pogórze Sudeckie, które zaskakują swoją różnorodnością i odmiennością. Jednym z najważniejszych regionów Sudetów jest ziemia kłodzka (położona na terytorium powiatu kłodzkiego). Wyróżnia się ona pod względem turystycznym ciekawą przeszłością historyczną, udokumentowaną przez liczne zabytki, a także statusem najważniejszego rejonu uzdrowiskowego w Polsce. Występujące atrakcje kulturalne, bogate walory przyrodnicze, krajobrazowe i krajoznawcze dają możliwości rekreacyjno-wypoczynkowe. Dzięki całorocznej atrakcyjności ziemi kłodzkiej, kierunkiem rozwoju obszarów wiejskich położonych w tym regionie jest turystyka wiejska, w tym agroturystyka [8, s. 121–126].

Określenie charakteru krajobrazu wiejskiego ziemi kłodzkiej jest niezbędne, aby zachować atrakcyjność, wykorzystywaną przez gospodarstwa agroturystyczne, m.in. ciszę i piękne otoczenie. Aby określić wiejski charakter, niezbędne jest poznanie cech osadnictwa i architektury tego regionu, fizjografii, warunków społeczno-gospodarczych, a także historii [1, s. 11–18].

Teren regionu kłodzkiego jest wyróżniany, jako jednostka badawcza, pod kątem klimatycznym i turystycznym. Charakterystyczne są tu doliny rzeczne ze znacznie stromymi zboczami ograniczającymi rozwój gospodarki rolnej. Znajdują się też nieliczne kotliny i obniżenia o urodzajnych glebach, dzięki czemu proporcje gruntów ornych, użytków zielonych i lasów są wyrównane. W dolinach rozwijała się sięgająca średniowiecza sieć osadnicza w postaci wsi łańcuchowych. W bezpośrednim sąsiedztwie znajdowały się łąki i pastwiska, a strome stoki pozostały zalesione [13].

Ze względu na panujące uwarunkowania fizjograficzne początki turystyki na ziemi kłodzkiej sięgają XVIII w., co sprawia, że tradycje turystyczne w tym regionie są jednymi z najstarszych w górach europejskich. Początkowo oferowano kwatery w zagrodach rolników, później przekształcano całe wsie w letniska. Niedługo po wojnie ranga turystyczna regionu zmniejszyła się o połowę, m.in. z powodu przemian społeczno-gospodarczych [8, s. 121–126].

Ziemia kłodzka od X w. należała do Polski, jednak od XIV w. przechodziła do rąk czeskich, habsburskich, by po drugiej wojnie światowej znów wrócić do granic polskich. Wynikiem tych zmian były przymusowe przesiedlenia ludności polskiej ze wschodu oraz wysiedlenie ludności niemieckiej. Niezasiedlenie w pełni terenu ziem odzyskanych spowodowało obniżenie granicy osadnictwa oraz rolniczego gospodarowania. Zmiany te wynikały z różnic kulturowych i posiadanej wiedzy przybyłych ludzi w zakresie produkcji rolniczej i przemysłowej. Gospodarka nie sprzyjała asymilacji do nowych warunków, co skutkuje złym stanem gospodarczym, ekonomicznym i demograficznym, rolniczym oraz architektoniczno-budowlanym. Osadnictwo w niższych partiach charakteryzuje się wysoką intensywnością, jednak nie zatraciło swojego układu ze względu na uwarunkowania topograficzne [1, s. 11–18].

Krajobraz wiejski ziemi kłodzkiej jest trudnym do określenia, sklasyfikowania, oceny i rejestracji dobrem wspólnym. Można go oceniać pod kątem przyrodniczym, kulturowym, marketingowym etc. Na potrzeby niniejszego artykułu autorka rozpatruje otoczenie terenów wiejskich w ujęciu krajobrazowo-kulturowym, uwzględniając również inne aspekty, które mają znaczenie w wizualnym odbiorze przestrzeni wiejskiej przez turystów odwiedzających gospodarstwa agroturystyczne.

W literaturze można znaleźć kilka definicji agroturystyki, np.: Błoński i Kożuchowska [8, s. 22–26] podają, że Agroturystyka to *wypoczynek bezpośrednio w zagrodzie, połączony z obserwacją i uczestnictwem w codziennych zajęciach jej stałych mieszkańców, możliwość korzystania z produktów gospodarstwa, a także z innych ofert, które to gospodarstwo stwarza*. Agroturystyka to nic innego jak pobyt turystów organizowany przez rodzinę wiejską, w jej własnym gospodarstwie rolnym. Zakwaterowanie odbywa się najczęściej w tradycyjnych i prostych izbach, pokojach lub domach gościnnych. Gospodarze

często sprzedają zdrową żywność, wyroby sztuki ludowej i rzemiosła artystycznego, a także przygotowują posiłki lub organizują dodatkowe atrakcje, takie jak: kuligi, ogniska, rajdy konne [5, s. 151–153].

Analizowanie i kształtowanie zabudowy gospodarstw agroturystycznych wiąże się przede wszystkim z zagadnieniami dotyczącymi kształtowania architektury krajobrazu. Kompozycja w otaczającym krajobrazie jest podstawowym warunkiem osiągnięcia harmonii w architekturze, polegającej na zgodności przestrzeni z formą i wymaganiami człowieka. W przeszłości była to nie tylko harmonia, ale zupełne podobieństwo ze względu na zastosowanie materiałów wyłącznie miejscowych. Nowa zabudowa powinna zbliżyć się do tła krajobrazu i dopełniać go; stanowić kontynuację miejscowych cech architektonicznych [3, s. 89–95].

Celem artykułu jest sprecyzowanie cech, którymi powinna się charakteryzować przestrzeń agroturystyczna, by zachować charakter wiejski, tożsamy z regionem.

2. METODYKA

Zagadnienie kształtowania przestrzeni agroturystycznej na podstawie charakterystyki terenu badawczego nie może być rozpatrywane w części teoretycznej, ponieważ nie ukaże zmian, które zachodzą w czasie na badanym terenie. W celu rozpoznania charakteru terenów wiejskich w powiecie kłodzkim zbadano dokumenty i materiały odnoszące się do terenu badawczego, dokonano przeglądu literatury tematycznej w zakresie historii, architektury etc. Na podstawie badań literaturowych określono cechy charakterystyczne ziemi kłodzkiej i sformułowano karty badawcze, które miały określić stopień zachowania cech i stan krajobrazu. Wykonano badania pilotażowe, mające za zadanie określić zgodność badań literaturowych ze stanem faktycznym i pomóc w przyjęciu wymagań, które powinny być stawiane przestrzeni gospodarstw agroturystycznych.

Sprecyzowanie wymagań ma na celu zwiększyć świadomość właścicieli gospodarstw agroturystycznych i projektantów w zakresie problematyki zagospodarowania programowego i przestrzennego agroturystyki. Należy pamiętać, że ze względu na złożoność problemu, analiza wyników badań musi być dogłębna i dokładna, jeśli ma posłużyć do formowania ogólnych wytycznych projektowych dla podobnych gospodarstw [9, s. 76].

3. WYNIKI

Przy analizowaniu obrazu wsi wtopionej w krajobraz należy kolejno rozpatrywać: wieś w ogólnym ujęciu, ulice wiejskie, budynki i ogrody [11, s. 3].

W artykule obraz wsi jest analizowany w celu określenia charakteru, jakim powinno się cechować gospodarstwo agroturystyczne, ponieważ jest ono czołowym miejscem, w którym ludzie z miasta chcą obcować ze wsią. Dlatego wyniki badań będą podawane od ogółu do szczegółu, którym będzie gospodarstwo agroturystyczne i jego przestrzeń wraz z ogrodem.

Charakterystyczne dla tych obszarów piętrowe zagospodarowanie terenu wynika z warunków topograficznych. Dno doliny jest terenem zruralizowanym z zabudowaniami gospodarskimi, w bezpośrednim sąsiedztwie pojawiają się łąki i pastwiska. Pierwotnie kolejnym piętrem były zalesione stoki górskie, które często karczowano i przeznaczano pod uprawy. Obecnie niektóre pola na stokach są ponownie zalesiane, a niżej położone tereny, nadające się na uprawy, pozostają obszarami produkcji roślinnej. Tereny pastwiskowe zamieniają się w ogrody, działki budowlane i miejsca rekreacyjne. Pozostałe pastwiska i łąki, położone pod szczytami, często uatrakcyjniają stada owiec, kóz czy rzadko spotykanych na tych terenach krów, czasem koni.

Wtulone w dolinę zabudowania wsi często są poprzecinane liniami drzew, co powoduje, że widoczne są zazwyczaj dachy i dominanty, czyli wieże kościołów.

Obszar wsi, czyli zabudowa z terenami przyległymi, charakteryzuje się układem łańcuchowym, w którym główna droga biegnie wzdłuż doliny, często obok koryta rzecznej. Ze względu na bieg rzeki drogi często są prowadzone po obu stronach jej koryta i połączone mostami. Wzdłuż dróg znajdują się układy alejowe lub szpalery, tworzące zamknięte korytarze i podkreślające linię drogi.

Od ulicy głównej rozciągają się podłużne działki siedliskowe, które determinowały zabudowę szczytowo usytuowaną do drogi. Ze względu na warunki środowiskowe lokalizowano zespolone obiekty o podłużnej, prostej bryle. Powodowało to tworzenie zagród otwartych, oddzielonych zielenią wysoką i niską. Warunki klimatyczne zdefiniowały kształt dachu, który zawsze był dwuspadowy (45–55°), symetryczny i wyższy niż ściany budynku. Bardzo charakterystycznym elementem są belki stropowe, wysunięte poza obrys budynku, tworzące okap. Wysokość budynku nie przekraczała 10 m, a długość ściany kalenicowej była 1,5 razy dłuższa od ściany szczytowej. Niekiedy spotyka się dach mansardowy lub też występuje ganek lub wyżka (funkcja magazynowa).

Główną cechą zabudowy gospodarstw jest budynek mieszkalny, najczęściej połączony z budynkiem inwentarskim w jedną, podłużną bryłę (ryc. 1). Budynek posiadał podmurówkę z lokalnego materiału kamiennego (ryc. 2). W części mieszkalnej występowała drewniana konstrukcja o układzie wieńcowym (zrębowym), z fragmentem ściany murywanej, stanowiącej piec z kominem. W części inwentarskiej występował mur kamienny, czasem otynkowany. Ściany szczytowe opierzone były pionowym deskowaniem lub łupkiem. Dach również był pokryty łupkiem lub gontem. Wejście najczęściej lokalizowane było na ścianie szczytowej, a niewielkie okna i drzwi okalano opaską.

Ryc. 1. Przykład połączonych budynków mieszkalnego i inwentarskiego. Źródło: fot. M. Ostrowska-Dudys
Fig. 1. An example of the combined buildings – residential and livestock. Source: photo M. Ostrowska-Dudys

Ryc. 2. Przykład kamiennej podmurówki w części inwentarskiej. Źródło: fot. M. Ostrowska-Dudys
Fig. 2. Example of stone foundations in livestock part of building. Source: photo M. Ostrowska-Dudys

Opisana powyżej charakterystyka zabudowy zagrodowej dominowała do 1945 r., od lat 50. XX w. nastąpiła typizacja budownictwa – zakazano budowy stromych dachów, wzorowania się na architekturze miejscowej oraz stosowania drewna, które zastąpiono żelbetem. Z tego okresu zachowały się domki jednorodzinne w kształcie sześcianu (ryc. 3), z płaskim dachem krytym papą oraz domy wielorodzinne, tzw. bloki. W obrębie mniejszych wsi, na wyższych wysokościach, prawie nie występuje taka zabudowa, a jedynie bliżej większych miejscowości. W latach 80. powrócił regionalizm w budownictwie, ale sugerował stosowanie detali w złej formie, niezwiązanej z lokalną tradycją (ryc. 4). Z kolei w latach 90. nastąpiło niszczenie oryginalnych cech regionalnych w istniejących budynkach przez: zamurowywanie ścian drewnianych, zmiany pokryć dachowych na

blachę lub eternit oraz wymianę drewnianych okien na plastikowe, o dużych płaszczyznach i nietradycyjnym podziale.

Ryc. 3. Przykład budynku mieszkalnego w formie rozbudowanego sześcianu, tzw. kostki. Źródło: fot. M. Ostrowska-Dudys

Fig. 3. An example of a residential building in the form of an extended cube. Source: photo M. Ostrowska-Dudys

Ryc. 4. Przykład budynku mieszkalnego z elementami regionalizmu niezwiązanego z lokalną tradycją. Źródło: fot. M. Ostrowska-Dudys

Fig. 4. An example of a residential building with elements of regionalism unrelated with the local tradition. Source: photo M. Ostrowska-Dudys

Układ wsi łańcuchowych niekiedy zaczął się rozwijać i zabudowę zaczęto lokalizować wzdłuż innych dróg wychodzących z miejscowości. Niektóre przysiółki, zwłaszcza zlokalizowane wysoko w górach, zniknęły, a we wsiach w dolinach wciąż znajdują się niezamieszkałe gospodarstwa i opuszczone budynki, które popadają w ruinę.

Pod kątem gatunkowym występujące układy zieleni wysokiej stanowiły odmiany lip, jesionów oraz dęby, natomiast zieleń niska to najczęściej rośliny użyteczne w gospodarstwie, jak drzewa i krzewy owocowe, ogrody warzywne i ziołowe. Domy, odsunięte od drogi, pozwalały na lokalizację ogródków ozdobnych z typowymi na terenach wiejskich gatunkami zielnymi. W latach 80. XX w. zaczęto obsadzać drogi topolami, a w ogródkach znalazły się krzewy introdukowane, jak forsycja lub ligustr, a przedogródki zaczęły przybierać formę strzyżonych trawników z iglastym żywopłotem (ryc. 5 i 6).

Ryc. 5. Przykład przedogródka z przyciętymi drzewami iglastymi, tzw. topiarami. Źródło: fot. M. Ostrowska-Dudys

Fig. 5. Example of front garden with trimmed conifers. Source: photo M. Ostrowska-Dudys

Ryc. 6. Przykład ogrodu rekreacyjnego z kłombem strzyżonych roślin iglastych. Źródło: fot. M. Ostrowska-Dudys

Fig. 6. Example recreational garden with flowerbed from trimmed conifers. Source: photo M. Ostrowska-Dudys

4. DYSKUSJA I WNIOSKI

Otoczenie, w którym odbywa się działalność agroturystyczna, nazywane jest przestrzenią agroturystyczną i jest rozumiane jako obszar gospodarstwa z jego zabudowaniami, naturalnym ukształtowaniem terenu oraz zmianami antropologicznymi. Przestrzeń agroturystyczna obejmuje bliższą i dalszą okolicę gospodarstwa i jest szerszym pojęciem niż wiejska przestrzeń rekreacyjna. Zawiera w sobie takie zagadnienia jak ukształtowanie powierzchni i architektura okolicy (np. architektura wsi), pejzaż wnikaający z działalności produkcyjnej człowieka, ale także czystość powietrza, wód, zapachów, natężenia hałasu itp. [12].

Jak już wcześniej zauważono, atrakcje w postaci zasobów krajobrazowych również mają wpływ na wizerunek przestrzeni agroturystycznej. Niezwykle ważną rolę odgrywają tu ogrody wiejskie, zadbane i powiązane z otoczeniem (ryc. 7), co pozwala zachować estetykę obszarów otwartych w krajobrazie wiejskim [6, s. 91–102]. Jak podaje Cichowska [4], turystów przyciągają m.in.: wysoki poziom zagospodarowania budynku i otoczenia kwater oraz wyposażenie w sprzęt turystyczno-rekreacyjny, podnoszący standard oferowanych atrakcji [4, s. 174, 182].

Ogólnie wyróżnia się dwa sposoby zagospodarowania działki zagrodowej, tradycyjny i współczesny. Funkcje gospodarstwa agroturystycznego najlepiej spełniać będzie zagroda tradycyjna, w której występują takie elementy jak budynek mieszkalny, urządzenia sanitarne oraz budynki związane z produkcją zwierzęcą i roślinną. Aby zapewnić właściwy wypoczynek, przestrzeń powinna mieć ukształtowany układ komunikacyjny oraz inne elementy wprowadzające estetykę w zagrodzie (ryc. 8) [5, s. 17].

Ryc. 7. Przykład kształtowania przestrzeni rekreacyjnej gospodarstwa agroturystycznego. Źródło: fot. M. Ostrowska-Dudys

Fig. 7. Example of shaping recreational space of agrotourism farm. Source: photo M. Ostrowska-Dudys

Ryc. 8. Przykład zagrody agroturystycznej o cechach tradycyjnych. Źródło: fot. M. Ostrowska-Dudys

Fig. 8. Example of agrotourism farm with traditional characteristic. Source: photo M. Ostrowska-Dudys

Większość gospodarstw w terenach podgórskich ziemi kłodzkiej stanowią gospodarstwa tradycyjne, które tylko w niewielkim stopniu utraciły dawny charakter ze względu na zmianę elewacji, materiału na dachu oraz materiału ogrodzeń i ciągów komunikacyjnych [10, s. 110].

Teren zielony w gospodarstwie powinien być urządzony z przeznaczeniem na wypoczynek i rekreację, ale tak, aby nie kolidowało to z pracami w gospodarstwie. Powinna być wydzielona część gospodarcza, użytkowa, a także mieszkano-wypoczynkowa [5, s. 17].

Gospodarstwa świadczące usługi agroturystyczne dbają o ład i porządek wokół domu, ze względu na chęć przyjmowania gości. Teren zagrody jest najczęściej uporządkowany i utrzymany w formie trawnika w części mieszkalno-wypoczynkowej (ryc. 9). Część gospodarcza, użytkowa, jest wydzielona i odseparowana od przestrzeni przeznaczonej dla gości [10, s. 110].

Ogólny charakter przestrzeni agroturystycznej ma wynikać z kulturowych i historycznych tradycji regionu kłodzkiego, czyli nawiązywać stylem do zabudowy i wartości kulturowej wsi. Skład gatunkowy powinien reprezentować roślinność występującą w warunkach naturalnych regionu, a także nawiązywać do dawnych tradycji wiejskich, również w rozmieszczeniu funkcji i infrastruktury oraz materiałów (ryc. 10) [5, s. 151–153].

Ryc. 9. Przykład kształtowania przestrzeni rekreacyjnej w zagrodzie tradycyjnej. Źródło: fot. M. Ostrowska-Dudys

Fig. 9. Example of shaping recreational space in the traditional yard. Source: photo M. Ostrowska-Dudys

Ryc. 10. Przykład wprowadzenia małej architektury w zagrodzie tradycyjnej. Źródło: fot. M. Ostrowska-Dudys

Fig. 10. An example of the introduction small architecture in the traditional yard. Source: photo M. Ostrowska-Dudys

Ze względu na przesunięcie granicy upraw na stokach układ i rozmieszczenie funkcji oraz produkcji rolniczej powróciły do stanu przedwojennego i nie pozwoliły na zbyt dużą rozbudowę na terenach wiejskich. Jest to bezpośredni argument za zachowaniem tej przestrzeni i przeznaczeniem na turystykę wiejską o małej intensywności – agroturystykę, która jest działalnością umożliwiającą zachowanie naturalnych walorów środowiskowych.

Ryc. 11. Przykład elementów małej architektury, niezgodnych z miejscowymi tradycjami pod względem stylu. Źródło: fot. M. Ostrowska-Dudys

Fig. 11. Example of landscaping elements incompatible with local traditions in terms of style. Source: photo M. Ostrowska-Dudys

W celu zachowania zastanych walorów krajobrazowo-kulturowych zaleca się poprawienie niektórych aspektów, zgodnie z tradycjami miejscowymi (ryc. 11). Kierunki kształtowania gospodarstw agroturystycznych na terenach podgórskich ziemi kłodzkiej ukazuje tabela 1.

Tab. 1. Kierunki kształtowania gospodarstw agroturystycznych na terenach podgórskich Ziemi Kłodzkiej. Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Aspekt	Zakres	Stopień oddziaływania	Czas oddziaływania
Układ zabudowy	zapobiegać rozbudowie zabudowy innej niż łańcuchowa, zachować szczytowe usytuowanie do drogi	duży	ciągły
Układ zagospodarowania	zachować piętrowy układ: teren zagrody, tereny uprawne, pastwiska i łąki, zalesione stoki	bardzo duży	ciągły
Układ zieleni	zachować lub odnowić szpalery lub aleje drzew wzdłuż głównej drogi we wsi	bardzo duży	ciągły
Układ zagrody	zachować charakter otwarty zabudowy, budynki połączone, o dachu symetrycznym (nachylenie 45–50°, możliwy mansardowy), wyższym od ścian; proporcje: ściana kalenicowa 1,5 razy dłuższa od szczytowej; wysokość budynku mieszkalnego do 10 m	duży	sezonowy
Charakter zabudowy	zachować lub odtworzyć kamienne podmurówki, tynkowane białe ściany w części gospodarskiej i odeskowane w mieszkalnej oraz czarne lub ciemnobrązowe szczyty i dach; odtworzyć podział okiennic z białą opaską	duży	sezonowy
Charakter zieleni zagrodowej	zachować lub odtworzyć przedogródki kwiatowe, ogródki warzywne, sady, usunąć żywopłoty, wydzielić część gospodarczą,	duży	sezonowy
Detale	zachować lub odtworzyć drewniane ogrodzenia, studnie, kamienne ścieżki i place, usunąć betonowe elementy (dopuszcza się imitacje kamieni),	średni	Ciągły
Gatunki roślinności	Zachować lub odtworzyć naturalnie występujące, usunąć iglaste i egzotyczne z terenu zagród	średni	Sezonowy

Ryc. 12. Przykład elementów w zagrodzie agroturystycznej zaburzających regionalny charakter. Źródło: fot. M. Ostrowska-Dudys

Fig. 12. Example of items in the agrotourism yard disrupting the regional nature. Source: photo M. Ostrowska-Dudys

Ryc. 13. Przykład nowoczesnego zagospodarowania zagrody agroturystycznej zaburzający regionalny charakter pod względem doboru gatunków roślin oraz detali i małej architektury. Źródło: fot. M. Ostrowska-Dudys

Fig. 13. Example of a modern development land of agrotourism farm encroaching on the regional nature in terms of selection of plant species and details and small architecture. Source: photo M. Ostrowska-Dudys

Badania literaturowe i terenowe pozwoliły na wskazanie aspektów przestrzeni i zabudowy gospodarstw agroturystycznych, które najbardziej zaburzały regionalny charakter wsi (ryc. 12 i 13). Badania pilotażowe w terenie pozwoliły określić aktualny stan gospodarstw agroturystycznych i wytyczyć kierunki zmian w przestrzeni wiejskiej, które pozwolą zachować charakter krajobrazu wiejskiego w powiecie kłodzkim, a jednocześnie są zgodne z wytycznymi odnośnie do kształtowania przestrzeni gospodarstw agroturystycznych.

THE COUNTRYSIDE CHARACTER IN KŁODZKO DISTRICT – HOW CREATE AGROTOURISM SPACE?

1. INTRODUCTION

One of the distinguishing geographical areas of Lower Silesia are Sudeten and Sudeten foothills that surprises with its variety and dissimilarity. One of the most important regions of the Sudeten is Klodzka land (territorial scope of the district kłodzki). It really stand out in terms of tourism, interesting historical past, documented by numerous monuments, as well as the status of the most important spa town region's in Poland. Occurring cultural attractions, rich natural, landscape, provide leisure and relaxation possibilities. Through its year-round attractiveness, the direction of rural development Klodzko Land is rural tourism, including agritourism [8, pp. 121–126].

Define the nature of the rural landscape, Klodzko Land is necessary to keep the attractiveness, used by farmhouses, including quiet and beautiful surroundings. To define the rural character is necessary to know the characteristics of the settlement and architecture of the region, physiography, socio-economic conditions, as well as the history [1, pp. 11–18].

The area an isolated case Klodzki region in terms of climate and tourism. Characteristic here are river valleys that much steep slopes of valleys, which limited the development of the agricultural economy. There are also a few basin and lower, with fertile soils, so that the proportion of arable land, grassland and forests are aligned. In the valleys evolved settlement network reaching down to the Middle Ages, in the form of the chain village. In the immediate vicinity were in meadows and pastures and steep wooded slopes of the remaining [13].

Because of the existing conditions physiographic, the beginnings of tourism on Klodzko Land date back to the eighteenth century and is one of the oldest traditions of European tourist in the mountains. Originally was offered lodgings at farms, later transformed whole villages in dachas. Shortly after the war, Tourist rank of the region decreased by half, including because of socio-economic changes [8, pp. 121–126].

Land of Klodzko from the tenth century belonged to the the Polish State, but from the fourteenth passed from the hands of Czech, Habsburg, and after World War II once again return to the Polish borders. The result of these changes were forced relocation of Polish people from the east and the expulsion of the German population. No settlement fully recovered land area, resulted in a reduction border colonization and agricultural farming. These changes resulted from the differences of people arrived, who often had different culture and less knowledge as regards agricultural and industrial production. The economy is not conducive to assimilation to the new conditions, which results in poor

economic condition, economic and demographic, agricultural and architectural construction. Colonization in the lower part is characterized by high intensity, but lost all of his system, due to topographic conditions [1, pp. 11–18].

Rural landscape Klodzko Land is difficult to define, classify, evaluation and registration of the common good. It can be assessed in terms of natural, cultural, marketing, etc. For the purposes of this article, the author consider the landscape in terms of landscape and culture, referring also to other aspects which are important in the visual perception of rural space by tourists visiting agritourism farms.

The literature contains several definitions of agritourism such as.: Blonski and Kożuchowska [8, pp. 22–26] state that Agritourism is *rest in the yard, coupled with the observation of and participation in daily activities of its permanent residents, use of farm products, as well as other offers that are farm creates*. Agritourism is nothing like staying tourists organized by rural family in her own farm. Accommodation takes place mostly in a traditional and simple chambers of, rooms or guest houses. The hosts often sell healthy food, folk art and crafts, as well as preparing meals, or organize additional activities such as sleigh rides, bonfires, horse riding [5, pp. 17].

Analyzing and shaping the building of agritourism farms, is associated primarily with issues concerning the shaping landscape architecture. The composition of the surrounding landscape is a basic condition for achieving the harmony in architecture, consisting in compliance with the form and requirements of man. In the past it was only a harmony, but complete similarity because of the use of only local materials. New buildings should be similar to the background landscape and complement it; a continuation of the local architectural features of [3, pp. 89–95].

The aim of this article is to clarify the characteristics of which shall have a agrotourism space, preserving rural character, the same as with the region.

2. METHODOLOGY

The problem of shaping agritourism space, based on the characteristics of the terrain of the research can not be considered in the theoretical part, because it will change occurring during the study area. In order to identify the nature of the rural areas in the county Klodzki, examined documents and materials relating to the area of research, a review of related literature in the field of history, architecture, etc. Based on literature research identified characteristics Klodzko Land and formulated test cards that were to determine level conservation of the features and condition of the landscape. Performed a pilot study, which were designed to determine compliance literature research with the facts and help in the adoption of requirements that should be met by the farm tourism.

Define the requirements is to increase the awareness of owners of agritourism farms, as well as designers in issues related to program and spatial development agrotourism. Keep in mind the complexity of the problem requires a thorough and careful analysis of the results of research to formulating general design guidelines for similar farms [9, pp. 76].

3. RESULTS

When considering picture the village cuddled up in the landscape should be considered in order: the village in general, rural streets, buildings and gardens [11, pp. 45–46].

In the article the picture of the village is analyzed to determine the nature, which should be characterized by agritourism farm, because it is the leading a place where people of the city want to commune with the village. Therefore, the results of the research will be reported from the general to the particular, which is an agritourism farm and its space with the garden.

Characteristic in these areas, a bunk area development seen from topographical conditions. Starting from the bottom of the valley is rural area of farm buildings in the immediate vicinity there are meadows and pastures. Originally, the next floor were forested mountain slopes, which often grubbing and were allocated to the crops. Currently, some fields on the slopes are re-afforestation, and low-lying areas suitable for cultivation, are for plant cultivation. Rangelands turn into gardens, building plots and places of recreation. Other pastures and meadows, situated at the peaks, often more attractive herds of sheep, goats, and rarely seen in these areas cows, sometimes horses.

Nestled in the valley of the buildings of the village are often intersected by lines of trees, which makes the roofs are usually visible and dominant, or towers of churches.

Rural area, ie areas adjacent with buildings, characterized by a chain arrangement, where the main road runs along the valley, often in the company of the river bed. Due to the flow of the river, the road often extends on either side of her trough by going over it as bridges. Along the roads are alleys or rows of trees, forming a closed corridors and highlight the line of the road.

From the Main Street moving away longitudinal settlement plots, which determined the buildings peak located to the road. Due to the environmental conditions, localized combined with longitudinal, straight block. This resulted in the formation of open homesteads, separated high and low greenery. Climatic conditions have defined the shape of the roof, which has always been pitched (45–55°), symmetric and taller than height of the walls of the building. A very characteristic element is ceiling beams, extended beyond the outline of the building, forming a eaves. Building height should not exceed 10m, and the length of the wall of the ridge was longer 1.5 times of the peak. Sometimes meets mansard roof or the porch or *wyzka* occurs (storage function).

The main feature of the farms building is a residential building, mostly connected with the livestock building one, elongated shape (Fig. 1). The building had a low wall of local stone material (Fig. 2). Occurred a wooden structure with coronary system (*stromal*), occurring in the residential part, a fragment of brick wall, which is a furnace with a chimney. As part of the livestock has performed stone wall, sometimes plastered. The gable walls were vertically stretched on drying boards or slate. The roof is also covered with slate or shingle. Input was mostly localized on the gable wall and small window and door surrounds the band.

The above-described characteristics of the farm building prevailed until 1945, since the 50s of the twentieth century there was a typing of the building, where construction was banned steep roofs, build on the local architecture and the use of wood, which was replaced with reinforced concrete. From this period are preserved cottages cube-shaped (Fig. 3), with a flat roof covered with tar paper and multi-family houses, so-called. Blocks. Within the smaller villages, at higher altitudes, there is almost no such buildings, but only closer to larger towns. In the 80s he returned regionalism in construction, but suggested the use of details in a bad way, not related to the local tradition (Fig. 4). Again in the 90s was the destruction of the original regional characteristics in existing buildings, by: bricked wooden walls, changes to the sheet roofing or asbestos and the exchange of wooden windows with plastic, with high levels and non-traditional division.

The village chain system began to develop and buildings began to locate along other roads going out of the village. Some hamlets, especially those located high in the mountains, disappeared, and in the villages in the valleys are still uninhabited and abandoned farm buildings that fall into disrepair.

In terms species, there were high greenery systems: lindens, ash and oak trees, and the green low is the most useful plants on the farm, such as fruit trees and shrubs, vegetable and herbal gardens. Along the way spaced houses allow for the location of ornamental gardens, with typical rural herbaceous species. In the 80s of the twentieth century poplars were planted along roadsides, gardens and shrubs were introduced as *forsythia* or *privet*,

and the gardens began to take the form of shorn lawns of coniferous hedge (Fig. 5 and 6).

4. DISCUSSION AND CONCLUSIONS

The surroundings in which you are agrotourism activities, called agrotourism space and is defined as the holding of its buildings, natural terrain and anthropological changes. Agritourism space includes near and far surrounding the farm, in the wider perspective than that of rural recreational space. Contains a issues such as landform and the surrounding architecture (eg. Architecture of the village), landscape modified by human production activities, but also the purity of air, water, odors, noise, etc. [12].

As previously noted, the attraction in the form of resources and landscape also has an impact on the image of the agritourism. A very important role is played here rural gardens, well maintained and associated with environment (Fig. 7), thereby conserving the aesthetics of open areas as landscape [6, pp. 91–102]. According to Cichowska [4] attract tourists m.in.: high level of development of the building and the environment, and lodging facilities in the tourist and recreational equipment, which increases the standards of its attractions [4, pp. 174, 182].

Generally, there are two ways to farmstead plot development, which is the traditional and contemporary. Functions of agrotourism farm will best meet the traditional farm, in which there are elements of the building such as residential building, sanitation and buildings associated with livestock and crop production. To ensure that the rest, the space should have formed the communication system and other elements of the introductory aesthetics in the yard (Fig. 8) [5, p. 17].

Most farms in the foothills Kłodzko Land are traditional farm, which is not only a great extent lost their former character, due to the change in elevation, the material on the roof and fencing material and communication lines [10, p. 110].

Green area on the farm should be designed for the purpose of rest and recreation, but so as not to interfere with the work on the farm. There should be a separate part agricultural holding, the usable space as well as residential and leisure [5, p. 17].

Farms agritourism providing services care about order and harmony around the house, because of the desire to for receiving guests. Land homesteads is most often an orderly, in the residential and resort is located lawn (Fig. 9). Part of the holding is separate and is offset part of the utility of the available space for guests [10, p. 110].

The general character of space farm tourism should be based on cultural and historical traditions of the region Kłodzki, which refer to the style of building and the cultural village. Species composition should represent the vegetation occurring in natural conditions of the region, as well as to refer to the ancient rural traditions, including the distribution of functions and infrastructure and materials (Fig. 10) [5, pp. 151–153].

Because of moving the frontier crops on the slopes, arrangement and placement functions and agricultural production has returned to pre-war status and prevented the excessive expansion in rural areas. This is the argument for keeping the space and intended for rural tourism, low-intensity – agrotourism, which is compatible with natural environmental values.

In order to preserve the existing landscape and cultural values, it is recommended to improve certain aspects, in accordance with local traditions (Fig. 11). Towards the development of agritourism farms in the foothills of the earth Kłodzko shows table1.

Tab. 1. Directions of on the of shaping agrotourism farms foothills Kłodzko Land. Source: prepared based on research.

aspect	scope	degree of impact	Exposure time
arrangement building	Prevent the expansion of building other than a chain, Save the peak position of the road	big	constant
development arrangement	The layout of the storeys: land farms, farmland, pastures and meadows, forested slopes	Very big	constant
arrangement of greenery	Preserve or restore lines or alleys of trees along the main road in the village	Very big	constant
farmstead arrangement	Preserve open character building, linked buildings, with symmetrical roof (slope of 45-50 °, possible with sloping ceilings), higher than the wall; proportions wall roof ridge 1.5 longer than peak; residential building height of 10m,	big	seasonal
character building	preserve or restore the stone foundations, plastered white walls in part of a farm and boarded in the residential, and black or dark brown peaks and roof; restore division shutters with white headband	big	seasonal
Character of greenery farmstead	Preserve or restore flower gardens front of the building, vegetable gardens, orchards, hedges remove, separate part of the holding,	big	seasonal
Details	preserve or restore wooden fences, wells, stone paths and squares, remove concrete elements (allowed imitation)	medium	constant
species of vegetation	Preserve or restore a naturally occurring, remove the conifer and exotic land of farmsteads	medium	seasonal

The research literature also terrain wise allowed for identifying aspects agrotourism farms that most detracted from the regional character of the village (Fig. 12 and 13). Pilot studies in the terrain helped to determine the current status agrotourism farms and outline the direction of changes in the rural space that will preserve character of the rural landscape in the county Kłodzki, while being consistent with the guidance for space of shaping agrotourism farms.

BIBLIOGRAPHY

- [1] Beskierski T., Badania nad rozwojem architektury sudeckiej: przeszłość – terażniejszość, w: *Projektowanie architektury na terenach o szczególnych walorach krajobrazowych i uzdrowiskowych*, Wrocław, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej 2012, s. 11–18.
- [2] Błoński J., Stan i możliwości rozwoju turystyki, w tym agroturystyki, w: *Agroturystyka*, red. Świetlikowska, Warszawa, Fundacja Pomocy dla Rolnictwa FAPA 2000, s.16–21.
- [3] Bocheńska-Skałeczka A., Popularyzacja zasad kształtowania współczesnej architektury sudeckiej na obszarach o szczególnych walorach krajobrazowych i uzdrowiskowych - jako zabudowy wpisującej się w krajobraz, w: *Projektowanie architektury na terenach o szczególnych walorach krajobrazowych i uzdrowiskowych*, Wrocław, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej 2012, str. 89–95.
- [4] Cichowska J., Znaczenie walorów przyrodniczych w rozwoju agroturystyki, *Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich* 2011, nr 10, s. 174, 182.
- [5] Herbst K. (red.), *Agroturystyka*. Materiały szkoleniowe, Warszawa, Ministerstwo Gospodarki, Departament Turystyki, s. 17, 151–153.

- [6] Jaszczak A., Hernik J., Potencjał krajobrazów kulturowych podstawą kreacji przestrzeni rekreacyjnej, *Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich* 2012, nr 3(2), s. 91–102.
- [7] Kożuchowska B., Podstawowe pojęcia, cechy, składniki agroturystyki oraz formy samoorganizacji usługodawców, w: *Agroturystyka*, red. U. Świetlikowska, Warszawa, Fundacja Pomocy dla Rolnictwa FAPA 2000, s. 22–26.
- [8] Kutkowska B., *Podstawy rozwoju agroturystyki ze szczególnym uwzględnieniem agroturystyki na Dolnym Śląsku*, Wrocław, Wydaw. Akademii Rolniczej we Wrocławiu 2003, s. 121–126.
- [9] Ostrowska-Dudys M., Lis A. Metodologia badań prowadzących do optymalizacji wytycznych programowo-przestrzennych dla gospodarstw agroturystycznych, *Architektura Krajobrazu (Landscape Architecture)* 2013, nr 2, s. 76.
- [10] Ostrowska-Dudys M., Małyszko J., Dostosowanie gospodarstw rolnych gminy stronie śląskie do pełnionej funkcji agroturystycznej, *EPISTEME CZASOPISMO NAUKOWO-KULTURALNE* 2014, nr 22, t. II, s. 110.
- [11] Potyrała J., *Adaptacja budynków zagrodowych dla potrzeb agroturystyki*. Rozprawa doktorska, Wrocław, Akademia Rolnicza we Wrocławiu, 2001 s. 3.
- [12] Sznajder M., Przezbórska L., *Agroturystyka*, Warszawa, PWE 2006.
- [13] *Opracowanie ekofizjograficzne dla województwa dolnośląskiego do planu zagospodarowania przestrzennego województwa*, Wrocław, Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne we Wrocławiu 2005, <http://www.eko.wbu.wroc.pl>, dostęp 30.04.2014.

O AUTORZE

Absolwentka architektury krajobrazu na Uniwersytecie Przyrodniczym we Wrocławiu; doktorantka studiów w dyscyplinie ochrona i kształtowanie krajobrazu. Zajmuje się zagadnieniem zagospodarowania zagród wiejskich, pełniących funkcję agroturystyki i zachowaniem przez nie charakteru dawnej wsi.

Jest członkiem komisji konkursu Piękna Wieś Dolnośląska, organizowanego przez Urząd Marszałkowski województwa dolnośląskiego.

Z pochodzenia i zainteresowania badawczego związana jest z terenami podgóorskimi dolnego śląska i zachowaniem ich pięknego krajobrazu.

ABOUT THE AUTHOR

A graduate of landscape architecture at the Wrocław University of Environmental and Life Sciences; PhD student in the discipline of protection and management of the landscape. Deals with the development of rural farmsteads, acting as agro-tourism and preserving their the old character of the village.

She is a member of the jury beautiful village of Lower Silesia, organized by the Marshal Office of Lower Silesia.

The origin and research interest is related to the sub-mountain areas of the lower Silesia and preserving their beautiful landscape.

Kontakt | Contact: Maria.Ostrowska-Dudys@up.wroc.pl, m.ostrowska.dudys@gmail.com